

KONU

CÜMLE: Bir düşünceyi isteği, haberi ya da duyguyu anlatmamızı sağlayan, bir veya birden çok sözcükten oluşan anlatım birimine "cümle" denir.

ÖRNEK: Yoruldum. - Eşyaları taşıırken çok yoruldum.

FİİL ÇATISI (EYLEMDE ÇATI)

Cümlede eylemin öznesine ve nesnesine göre aldığı biçimlere eylemin çatısı denir.

Çatı, **yüklemi eylem olan** cümlelerde aranır.

Eylem, çatısına göre ikiye ayrılır:

Öznesine Göre Eylemler	Nesnesine Göre Eylemler
1. Etken eylem	1. Geçişli eylem
2. Edilgen eylem	2. Geçişsiz eylem

<< Dönüşlü eylem

<< işteş eylem

ÖZNESİNE GÖRE EYLEMLER**1. Etken Eylemler**

Etken eylemler, yüklem belirtiği işin özne tarafından doğrudan doğruya yapıldığını gösterir. Başka bir deyişle etken eylemlerle kurulan cümlelerde özne bellidir, söylenese de gizli özne vardır.

Bu roman okuyanı kendine bağlıyor. (bu roman / özne)

Herkes sonunda kendi doğrularını bulur. (herkes / Özne)

2. Edilgen Eylemler

Edilgen eylemle kurulan cümlelerde özne belli değildir. Böyle cümlelerde nesne, genellikle öznenin boşluğunu doldurur ve sözde özne adını alır. Bu eylemler "-il, -in" çatı eklerini alır.

Aylar sonra gelen mektup merakla okundu.
(sözde Özne)

Bu güzel ormanda uzaktan uzağa kuş sesleri duyuluyordu,
(sözde özne)

Günün birinde mutlaka yaptıkları unutulacak.
(sözde özne)

Hafta sonu evin arkasındaki bahçe bir güzel sulandı.
(sözde öne)

ALİŞTIRMA

TÜRKÇE DERSİ

Aşağıdaki cümlelerin yüklemelerini inceleyiniz yüklemi oluşturan fiilleri etken edilgen olarak altlarına belirtiniz.

Örnek:

Çocuklar arka bahçeye güzel bir kulübe yapmışlar.

|etken..... |

Tüm parasını kitaplara harcardı.

| |

Emektar at, pazarda geçen hafta satıldı.

| |

Son sesler, kahkahalar işitilir parklardan.

| |

Çalışma arzusu yetmez, çalışmak da gerekir.

| |

Yazıda betimlemelere çokça yer verilmiş.

| |

Yazlıktaki o güzel evimiz satılıyor.

| |

Çalışırken sık sık telefonla konuşuyor.

| |

Öncelikle günün anlam ve önemi belirtilmelidir.

| |

Bayram temizliği yapılırken camlar da silindi.

| |

Elinden oyuncağı alınan çocuk sinirlendi.

| |

Televizyonun kanalları sırasına göre ayarlandı.

| |

Pencerenin önündeki çiçekler sulandı.

| |

Döküldü baharda tüm insanlar kırlara.

| |

Gölge gibi çekilir insanlar sokaklardan.

| |

Umutlar yaprak yaprak gönlümde açıldı.

| |

ETKİNLİK

TEST

TÜRKÇE DERSİ

Aşağıdaki cümlelerden edilgen olanları işaretleyiniz.

- () Evleri birbirine bağlamak için yollar açılırdı.
- () Yağmur, Öykü'yü çok sevdiğini söylemişti.
- () Komşuların birkaçı oturmaya çağırılırdı.
- () Hava kararana kadar nehir kenarında gezinirler.
- () Bütün gün hüzünlü bakışlarıyla çevresini süzdü.
- () Kahkahalardan rüzgârın uğultusu işitilmeydi.
- () Bir gün çiftliğe üç yabancı adam getirildi.
- () Fırtınanın uğultusuyla herkes evine kapanırdı.

TÜRKÇE DERSİ

Aşağıdaki fiilleri örnekteki gibi hem etken hem edilgen olacak şekilde cümlede kullanınız.**Oku-:**

Etken: Cuma sabahları mutlaka kuran okurdu.

Edilgen: Cuma sabahları bu camide kuran okunurdu.

Bak- :

Etken:

Edilgen:

Yaz-:

Etken:

Edilgen:

Gez- :

Etken:

Edilgen:

At- :

Etken:

Edilgen:

Sor- :

Etken:

Edilgen:

1. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde özne-yüklem ilişkisi diğerlerinden farklıdır?

- A) Eski Yunan'da saza bir tel ekleyen adam cezalandırılırdı.
- B) Bütün büyük sanatçılar takdir edilirdi.
- C) Sanat öğrenmek için çocuklar Roma'ya gönderilirdi.
- D) Hediyeyi alırken biraz nazlandı.

2. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde özne-yüklem ilişkisi diğerlerinden farklıdır?

- A) Dedesi Çanakkale Savaşı'nda kolundan yaralanmış.
- B) Elektrik ziline basmak istediğim hâlde kımıldayamıyorum.
- C) Bu sözler üzerime hayretle yerimden doğruluyorum.
- D) Bana doğru geldiklerini görek geri çekiliyorum.

3. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde özne-yüklem ilişkisi diğerlerinden farklıdır?

- A) Sarnıcın suları kova ile yukarı çekilmiş.
- B) Müdürün sert ve kalın sesi tekrar işitildi.
- C) Silahsız askerler kalenin içine alındı.
- D) Hepsi tepenin arkasına birer birer gizlendi.

4. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde yüklem etken bir eylem değildir?

- A) Padişah, sessizce perdenin gerisine çekildi.
- B) Dışarıda hiç durmadan yağmur yağıyordu.
- C) Damlaların saçaklarda çıkardığı sesler duyuluyordu.
- D) Yollarda haydutların saldırısına uğramıştı.

5. Aşağıdaki cümlelerden hangisi, özne-yüklem ilişkisine göre ötekilerden farklıdır?

- A) Küçük çocuk kardeşimin peşinden ayrılmıyordu.
- B) Ormandan toplanan dallar ocağın yanına yığıldı.
- C) Bu olaydan sonra sanki ablasının kişiliğine bürünmüştü.
- D) Yaşlı adam, nedense altı aydır ortalıkta görünmüyordu.

6. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde 'roman' sözcüğü sözde özne göreviyle edilgen fiil oluşturmuştur?

- A) O, en beğendiğim romandı.
- B) Geçen yıl en çok roman satılmış.
- C) Roman yaşamın tam kendisidir.
- D) Romanda gerçekler anlatılır.

7. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde başkası tarafından yapılmı anlamı yoktur?

- A) Polis suçluları tek tek yakaladı.
- B) Konuşan öğrenciler dersten atıldı.
- C) Konu bütün ayrıntılarıyla açıklandı.
- D) Babam emekli olunca bir köşeye çekildi.